

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Ei

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea kaikkien asiakasryhmien palveluasumista?

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Ei kantaa

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

-

8. Sosiaalihoitolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Kyllä

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihoitolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatusta sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentyvä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateriat-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Ei kantaa

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Ei kantaa

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Kyllä

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

Muistiliiton näkemyksen mukaan suositus olisi riittävä, mikäli sillä pystyttäisiin turvaamaan riittävät henkilöstöresurssit. Suositusten riittämättömyys on kuitenkin ollut nähtävissä jo palveluasumisen henkilöstömitoituksissa ja haasteena on, etteivät raportoidut luvut aina kuvasta koko todellisuutta (välitön/välillinen työ). Mikäli kotihoidon henkilöstömitoitus kirjattaisiin ainoastaan laatusuositukseen, tulisi henkilöstömitoitusten toimivuutta tarkastella (valvoa ja arvioida) riittäväällä tarkkuudella ja ennalta määrätyllä ajanjaksolla.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei kantaa

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Muistiliitto näkee myönteisenä, että iäkkäiden henkilöiden palveluja tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Kuitenkin eri vamma- ja ikäryhmiä tulee kohdella yhdenvertaisesti. Muistisairaajat ovat merkittävä palveluja tarvitseva ryhmä, mutta muistisairaudet eivät koske ainoastaan iäkkäitä henkilöitä. Lainsäädännön kehittämistyössä olisi tärkeää kiinnittää huomiota lain yhdenvertaisuuteen ja yksilölliset tarpeet huomioimaan palveluiden saatavuuteen. Erityisesti muistisairailta henkilöiltä on evätty mahdollisuuksia saada palveluja vammaispalvelulain mukaan vaikka näin ei kuuluisi olla.

Palveluja koskevan lainsäädännön kehittämistyössä tulisi kiinnittää huomiota siihen, että tarjolla on riittävästi palveluasumisen muotoja niille, jotka eivät enää koe kotona asumista turvallisena ja joille kotiin vietävät palvelut eivät enää yksin riitä.

Palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisessä tulisi myös tarkastella perhehoidon mahdollisuuksia. Perhehoitolain mukainen perhehoito on kodinomaisena palveluna mielekäs välimuotoinen asumispalvelu osalle muistisairaita henkilöitä.

Muistiliitto esittää myös seuraavat huomiot lausunnon kysymyksiin:

Kysymys 1) Muistiliitto näkee tärkeänä, että yksilöllisiä ja itsenäisyyttä tukevia asumisen muotoja pohditaan asumispalvelujen kokonaisuutta tarkasteltaessa. On kuitenkin huomioitava, että edes läheisten apu ja kotihoito yhdessä eivät aina riitä vastaamaan muistisairaiden moninaisia hoidontarpeita (M S. Aaltonen and LH. Van Aerschot, 2019 Scandinavian Journal of Public Health, 1–10).

Työryhmän esityksessä 1a (palveluasumisen ei enää tarvitsisi olla kunnan osoittama palveluasunto vaan vaihtoehtona olisi asiakkaan itse hankkima vuokra- tai omistusasunto), nähdään vaarana, että ihmiset asetetaan eriarvoiseen asemaan saatavilla olevaan asuntokantaan ja hintaan nähden. Esityksen osalta on kiinnitettävä huomioita siihen, nähdäänkö omaehtoinen asunnon hankkiminen velvoittavana tai ensisijaisena vaihtoehtona. On huomioitava, että asunnon hankkiminen ei aina onnistu kaikilta asumispalvelua tarvitsevilta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi muistisairaalla henkilöllä, jolla on kognitiivisia haasteita mutta toimintakyky ei vielä edellytä tehostettua palveluasumista.

Työryhmän esityksessä 1b (tavallinen palveluasuminen poistuu palveluvalikosta) tarkennettavana nähdään edelleen se, kuinka ja miten asunnon hankkiminen veloitetaan niiltä kohderyhmiltä, jotka eivät kykene itsenäiseen ja omaehtoiseen asunnon hankkimiseen. Mikäli tavallinen palveluasuminen poistuu palveluvalikosta, laissa tulisi määritellä kunnille vastuu palveluasumisen osoittamisesta niissä tilanteissa, kun henkilö ei itse pysty vastaamaan omaehtoisesta asunnon hankkimisesta.

Muistiliitto esittää, että tavallinen palveluasuminen säilytetään edelleen osana Sosiaalihuoltolain 21§:n mukaisia asumispalveluja, mutta palveluasumisen muotoja räätälöidään yhä paremmin yksilöllisiä ja muuttuvia tarpeita vastaaviksi. Myös käytössä olevia käsitteitä on tarpeen tarkentaa.

Kysymys 2) Mikäli tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, muutoksen tulisi koskea kaikkia asiakasryhmiä. Muistiliitto toteaa, ettei ikääntyneitä voi asettaa eriarvoiseen asemaan

asumispalveluiden suhteen vaan iästä huolimatta tarjottavien palveluiden tulee aina vastata asukkaan tarpeisiin.

Kysymys 3) Muistiliitto näkee tärkeänä, että kunnalla olisi velvollisuus järjestää asiakkaalle myös asunto, mikäli asiakas ei ole itse kykenevä omaehtoiseen asunnon hankintaan. Esimerkiksi muistisairas ei välttämättä ole kykenevä asunnon hankintaan, vaikka hän ei toimintakykynsä puolesta vielä tarvitsisi ympärivuorokautista hoitoa.

Kysymys 4) Muistiliitto näkee myönteisenä, että omaishoidontuki myönnettäisiin myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille.

Kysymys 5) Muistiliitto näkee esityksen myönteisenä. Samassa toimintayksikössä olevat monimuotoiset ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat asumis- ja palvelumuodot tukevat ikääntyvien toimintakykyä. Muistisairaana näkökulmasta ihannetilanne olisi se, ettei henkilön tarvitsisi muuttaa palvelutarpeen lisääntyessä vaan asunto ja palvelut muovautuisi vastaamaan kulloistakin tilannetta. Ikääntyneellä, ja erityisesti muistisairaalla henkilöllä asuinpaikan muutos on iso fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ponnistus. Sen sijaan tuttu ympäristö ja mahdollisesti tutut hoitajat lisäävät turvallista oloa. Tehostetun palveluasumisen ja muiden asumis- ja palvelumuotojen yhdistäminen samoihin toimintayksiköihin mahdollistaisi myös pariskuntien yhdessä asumista.

Kysymys 8) Muistiliitto esittää, että tehostetun palveluasumisen saamisen edellytykset tulisi määritellä nykyistä paremmin. Tämä ei kuitenkaan saa tarkoittaa sitä, että palvelun saatavuuden edellytyksiä tiukennettaisiin. Asumisen tarvetta tulisi aina tarkastella niin sosiaalisen, fyysisen kuin psyykkisen toimintakyvyn kautta. Tämänhetkinen tilanne mahdollistaa sen, ettei arvio palveluntarpeesta aina perustu kokonaisarviointiin.

Kysymys 9) Muistiliitto näkee myönteisenä kehityksen, jolla halutaan turvata kotihoidon käyttämä, riittävä aika jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamiseen tai niissä avustamiseen.

Kotipalveluiden suuri haaste on henkilöstön vaihtuvuus. Muistisairaana henkilön näkökulmasta ihanteellista olisi, mikäli kotona käyvät henkilöt olisivat samoja ja muistisairaalle tuttuja ihmisiä. Mikäli toiminnot erotellaan eri palveluiksi, tulisi kotiin vietävien palvelujen osalta pystyä turvaamaan se, ettei kotona käyvien ammattihenkilöiden määrä ja vaihtuvuus lisäänty entisestään.

Kysymys 10) Kysymyksenasettelu on haasteellinen. Muistiliitto näkisi positiivisena kehityksenä sen, että kotipalvelun ja tukipalvelujen sisältöä tarkennettaisiin niin, että sisällön osalta olisi määritelty myös palvelun vaatimukset ja laatukriteerit.

Kysymys 11) Muistiliitto toteaa, että kotihoidon henkilöstön määrästä olisi tarpeen säätää lailla, mikäli kotihoidon hoitajaresurseja ei pystytä turvaamaan muilla keinoilla. Muistiliitto kuitenkin tunnistaa mahdollisen sääntelyn haasteet henkilöstömäärää määriteltäessä.

Kysymys 13) Muistiliitto näkee tärkeänä, että johtamiseen kiinnitetään huomiota myös muilla kuin lainsäädäntöön kirjatulla keinoilla.

Teiska Minna
Muistiliitto ry